

СТАНОВИЩЕ

от д-р Светлана Темелкова Събева, доцент в Катедра „Социология и науки за човека”
към Философско-исторически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски”

относно материалите, представени за участие в конкурс

за заемане на академичната длъжност ‘професор’

в Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки,
професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата,
научна специалност Социология (Социология на правото и модерните институции)

В конкурса за ‘професор’, обявен в Държавен вестник, бр. 32 от 22.04.2016 г., като единствен кандидат участва доц. д-р Иво Ангелов Христов от Катедра „Приложна и институционална социология” към Философско-исторически факултет на ПУ. Към документите за конкурса той е приложил 13 научни труда, публикувани в периода след хабилитацията му през 2009 г., които включват: една авторска монография *Пред пепелището на нестаналото българско общество* (Пловдив: Издателство Студио 18, 2016); авторски глави от две колективни монографии – *Мрежите на прехода* (София: Изток – запад, 2008) и *Черните дупки на българската енергетика* (София: Изток-Запад, 2011); 10 студии и статии, три от които на английски език, публикувани в американско и турски издания, а една от студиите е публикувана в Германия в сборник на немски език. Доц. Иво Христов е съставител на сборника *(Не)станалото правово общество в България*, издание на Център за академични изследвания – София (2012), където публикува водеща авторска студия. Трудовете са отпечатани в авторитетни национални и чуждестранни издания, които отговарят на изследователски области на автора и са свързани с множество негови участия в международни проекти и специализации в също така престижни институции като напр. Института „Макс Планк”, Франкфурт на Майн и Центъра „Фернан Бродел”, Ню Йорк. Допълнителната специализация на автора през последните години в областта на съвременната геополитика и особено върху развитието на Турция (където той работи като стипендиант-изследовател в American Research Institute in Turkey) е намерила израз в авторитетни издания в Истанбул.

Административната и научната документация е подготвена изрядно в съответствие с Правилника на университета за РАС, както и със специфичните изисквания на ФИФ, отнасящи се до таблицата с наукометрични данни.

Доц. Иво Христов е водещ учен в областта на социологията на правото и политическите институции, който в продължение на повече от две десетилетия развива интензивна изследователска, преподавателска и експертна дейност. Неговата двойна академична квалификация като юрист и социолог, практиката му на изследовател-теоретик и правен експерт, който познава отвътре функционирането на законодателната и на множество правоприлагащи институции в България (от 1995 г. той е експерт към Парламентарни комисии), както и международният му опит в сравнителни правни и политически изследвания очертават уникален профил, позволяващ интелектуално стимулиращо, но вероятно съвсем не леко движение по границите на мисловни парадигми и институционални микросветове. Самата социология на правото като гранична дисциплина, на която той основно посвещава академичната си кариера, има критически характер, отворен към символните битки за легитимната интерпретация на ключови социални отношения. Това вероятно изтласква напред и ролята на публичния интелектуалец, в която доц. Иво Христов също е признат от българската публика.

Този изследователски профил намира израз и в *преподавателската дейност* на доц. Иво Христов, която започва от средата на 90-те години с курсове в Правните факултети на НБУ (Увод в правото) и СУ (Теория на правото), а от 1994 г. и с курсове в Катедра „Социология” на СУ, където и до момента той е хоноруван преподавател. От 2006 г. той е редовен асистент, а от 2009 г. доцент в катедра „Социология” на ПУ „П. Хилендарски” и води лекционни курсове по социология на правото, социология на политиката, историческа социология на модерните институции, социология на модерността, социология на българската модернизация, социология на пенитенциарните институции. В момента той титуляр на 6 учебни дисциплини, ръководител на двама докторанти и е един от най-опитните и най-изявени преподаватели както в двете социологически специалности, така и в рамките на Философско-исторически факултет на ПУ. Доц. Христов е участвал в разработването и институционализирането на 6 нови бакалавърски и магистърските програми, като при това винаги е отстоявал високото равнище на преподаване, дългосрочните визии и стратегическите академични инвестиции. През периода 2009 – 2013 г. той е ръководител на Катедра „Приложна и институционална социология”, а съвместната ми работа с него през този период (като

ръководител на Катедра „Социология и науки за човека”) ме е убедила в неговия открит и полемичен, но конструктивен ръководен стил.

Научно-изследователската дейност на доц. Иво Христов през периода, релевантен за професурата, е съсредоточена в областите социология на правото, социология и политическа теория на институциите, както и съвременна геополитика, като при това тези области се обвързват непротиворечиво в комплексни макросоциални изследвания. Методологическите му предпочитания са преди всичко към варианти на системна теория (с позоваване на авторитети като И. Уолърстийн, А. Фурсов, Г. Димитров) и към исторически генеalogии на съвременността, ориентирани към изследване на т.нар. „преход” в България, винаги тълкуван в глобалната перспектива на модерния и късномодерния свят. Не бих могла да не отбележа поне две черти на открояващия се мисловен почерк на автора, видими особено в монографията *Пред пепелището на нестаналото българско общество*. Първо, Иво Христов настоява за конструиране и удържане на „цялостни картини на света”, обвързвайки това настояване с властовите функции на знанието в модерната епоха като средство за контрол и противопоставяйки го на „фрагментаризиращите” света мисловни нагласи като постмодерна безпътица (с. 5-7; 127-128). И второ, като следствие, той не приема постулата за ценностна неутралност на социологическото познание (ср. с. 49) и вгражда в изследванията си недвусмислени макроисторически оценки и присъди, като участва открито в една от най-рискованите социални игри – играта на истина, назоваваща ‘това, което е’ и подлагаща на семантично изпитание ‘реалността’ на реалността. Това очевидно е агонална стратегия, която – както правилно отбелязва авторът, полемизирайки с други мисловни нагласи – непрекъснато е изправена пред изискването да различава „желано и действително”, но също – влизайки в играта на идеологическо демаскиране – да може да издържи обръщането на този ход и срещу самата себе си. Така се ражда един полифоничен дискурс, чиито диагнози, понякога скандализиращи сциентисткия пуризм и нагласата на интелектуална невъзмутимост, са не журналистика, а аргументи в една тотализираща критическа социология. Повече или по-малко експлицитно тя приема вида на марксистки ориентирана системна теория, схващаща характеристиките на социалния свят в тяхната поликаузалност, а развитието – в неговата поливариантност, но така или иначе настояваща за обуславящата роля на социално-класовата структура и отношенията на собственост като генериращи „типичната, ключовата социална връзка, която е социообразуваща за съответния период”

(с. 177). Ядрото на анализа са „базисните социални предпоставки за наличието въобще на политика и политическо” (с. 63), а аргументацията се развива в търсене на субекта на социалната промяна като активния социален слой (в Западния свят до неотдавна това е вече декласираната „средна класа”, а през късния социализъм – „висшата номенклатура”), който би могъл да трансцендира (или не) собствените си интереси и да бъде носител на проекти, представляващи – и политически представителстващи – общо благо. Макар тези методологически избори по принцип да могат да бъдат атакувани от гледна точка на други парадигмални ориентации в критическата социология (да кажем в стила на „прагматичната социология на критиката” на Люк Болтански), в случая аз по-скоро ги тълкувам като неотделими от визията за онази кризисна ситуация, която е ръководна нишка на изследванията на автора. Той я дефинира в глобален план преди всичко като *криза на капитализма* (съпътствана от криза на европейската геополитическа и културна експанзия, както и на „християнския проект” – вж. с. 8-13), а в плана на „прехода” в България – като олигархично реструктуриране на отношенията на собственост и „нестаналост” на правото общество и на демократичните политически институции, като и в двата случая имаме белезнено превръщане на старите самотъждествени общества в подвижни населения. Тъкмо в практикуването на *социологията като наука на кризата*, която бива по специфичен начин афицирана от своя предмет и поема риска да мисли отворени, ‘времево неизпълнени’, дифузни социални обекти, аз виждам *един от най-важните приноси* на изследванията на доц. Иво Христов.

Без съмнение изследването на политическите институции на „прехода” като основна тема на монографията е неотделимо от постигнатото от автора в областите на макросоциологията на модерността и преди всичко – в социологията на „модерното” право. Тук освен критиката на позитивистката теория на правото и на юридикзма като социална технология, фетишизираща формалната регулация, бих искала да открия като *приноси* изследванията на социалните условия за възможност на т.нар. правова държава в модерния Запад и разкриване на нейния фон на същностната специфика на „правото на социализма”, която пък предопределя и кризата в „правото на прехода” (вж. особено студиите „Rule of Law – граници и възможност” и „Правото на прехода”). Обосноваването на тезата за „нецентралността” на правната регулация по време на социализма, т.е. на факта, че „тъкмо структуроопределящите най-важни ‘сърцевинни’ обществени отношения при социализма по определение изключват правна форма на

съществуване и регулация” („Rule of Law – граници и възможност”, с. 27), води и до формулирането на един *от най-аргументираните обяснителни модели за т.нар. преход* в социологическата литература в България: „Обстоятелството, че ключовите властови групи структурират своите отношения извънправно, предопределя и бутафорността, и пълното negliжиране на правния регулатор в последващия преходен период, а оттам и драмата с ‘нестаналото’ правово общество на прехода (пак там).

В Анотацията на научните трудове, изготвена от доц. Иво Христов, приносите са ясно и коректно формулирани. Публикациите през периода, релевантен за професурата – общо 13 с посочената в началото структура – надхвърлят изискуемия брой от ФИФ (10) за заемане на академичната длъжност ‘професор’. Те са представяни и на научни форуми в България и чужбина и са разпознаваеми в изследователската общност, за което свидетелства броят на забелязаните цитирания – общо 32. Другите резултати от учебната и научно-изследователската дейност на доц. Христов напълно съответстват на изискванията на ФИФ.

Завършвайки анотацията на монографията *Пред пепелището на нестаналото българско общество*, авторът пише, че „би бил щастлив, ако бъде опроверган, но не с пожелателно мислене или с представянето на желаното за действително, а с конкретна реализация на друга социална алтернатива” (*Анотация и приносни моменти*, с. 7). Аз бих приела това като покана за дискусия, но не в полето на политическата практика и социалното реформаторство, а в полето на *социалната теория*, където би могло да става дума по-скоро за ‘оспорване’ и то, като първа стъпка, чрез саморефлексивно органичаване на метода на изследването, така че – както казва Хусерл – това, което е метод, да не бъде вземано за битие. В този контекст бих обсъдила с автора особеностите на самия ‘кризисен дискурс’, подчертавайки отново, че именно в практикуването на социологията като *наука на кризата* (както впрочем я е мислил при раждането ѝ и самият Огюст Конт), виждам едно от достойнствата на неговите нови изследвания. За да удържаме обаче разликата между ‘критически дискурс’ и ‘дискурс на страданието’ (изкушен от една по свой начин витална диалектика на понасяне на непоносимото), струва ми се особено важно да можем да посочим мястото в интелектуалното (или експертното) поле, от което говори критикът, подлагайки го на също така безпощадна самоанализа. И тъкмо това измерение на анализа би могло да ни отвори – индиректно – друг подстъп към проблема за институциите и представителността, пренасяйки го на онова равнище, на което той се вижда ‘от другаде’ като несекваща представляемост-

един-от-друг (като една първична, пред-политическа представляемост във всекидневния живот) и институиране на 'блокове' социалност.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни и научно-приложни приноси, имам основания с пълна убеденост да дам своята *положителна оценка и да предложи на* уважаемото Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Философско-исторически факултет за избор на доц. д-р Иво Ангелов Христов на академичната длъжност 'професор' в ПУ „П. Хилендарски“ по област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.1. Социология, антропология и науки за културата, Научна специалност Социология (Социология на правото и модерните институции).

29.09.2016

Изготвил становището: доц. д-р Светлана Събева

Пловдив